

Jaap Lodewijks
Adem

UITGEVERIJ TEN HAVE

Jaap Lodewijks

ADEM

Uitgeverij
Ten Have

DE EERSTE DAG

Jij vroeg me het verhaal over mijn zoon Bas te vertellen. Waar zal ik beginnen? Het kan, als elk verhaal, op verschillende manieren worden verteld. Je zou alle tijd nemen, zei je. Daarom lees ik je eerst voor wat ik opgeschreven heb over zijn laatste levensjaren. Dat voelt aan als een goed begin. Ik vertrouw erop dat je hierin mee kan gaan. Het is fijn om mijn verhaal in dit klooster te doen, deze vertrouwde plek, waar ik me al jaren geborgen weet, waar ik eigenlijk meer gewend ben om te luisteren dan om zelf te praten.

Ogen die opengaan. Elke ochtend weer treft hem dit wonder. Het kost telkens een paar uur om de ontmoeting met het steeds fellere licht te verwerken. De schakeringen te zien in de lichtval, ze zonder woorden te benoemen, erin mee te gaan. De wereld te scheppen, licht bij adem, adem bij licht. Hoe is dit mogelijk? Elke dag opnieuw ontstaan, terwijl alles er al is. Zie zijn adem, dwars door de schemer, lichter dan schemer, daarna licht als licht, langzaam.

Niet alleen licht, niet alleen adem, ook huid die voelt, hier warm, daar koud, dan beweging. Alles is aanwezig. Hij trekt het dekbed recht, strijkt de plooien glad die de slaap heeft gemaakt. Het gaat niet vanzelf. Hij vindt alles op zijn plaats, voor zover te zien vanaf zijn matras dat op de grond ligt. Het verbaast hem dat hij ineens opstaat. Een naakt lijf dat rilt op eigen gezag. Hij pakt zijn kleren van de grond, kleedt zich aan. Loopt naar de keuken. Vult een groot glas met water

en drinkt het leeg. Pakt het pak muesli, doet de helft van de inhoud in een kom, giet er melk bij en wat water. Hij laat het op het aanrecht staan, loopt naar de woonkamer, gaat in het midden staan en draait zich steeds een kwartslag om. De tafel, de stoel er kaarsrecht tegenaan geschoven. Op de tafel zijn zakmes, de puntenslijper, het nagelschaartje, de kam, het potlood, het schrift, de kaart met envelop, het ruw houten kruis en het koffiezetapparaat. Onbewogen, mooi, in orde.

Verder is er niets veranderd (dat kan ook niet, want er is niets, behalve een dichtgeplakte verhuisdoos in de hoek recht tegenover de tafel).

Morgen is het zover, dan gaat hij verhuizen. Hij moet niet vergeten het tegen haar te zeggen.

Hij loopt naar de andere kamer, voelt of de deur op slot zit, legt zijn hand op de sleutel in het slot. Vlees op metaal. Een rilling. Zijn blaas dringt zich op. Hij loopt naar de wc, plast, kijkt zijn urine na. Trekt niet door – vanavond pas.

In de keuken pakt hij de kom met muesli en de lepel. Loopt naar de woonkamer. Trekt de stoel als een ober naar achteren, gaat zitten en schuift de stoel weer zo dicht mogelijk naar de tafel. In één vloeiende beweging, dat moet. En eet.

Hij proeft de smaak van muesli. Vertrouwd. Hij hoort het geluid van kauwende kiezen, die noten en graan vermalen. Zo gaat het.

Geduld.

Daar draait alles om.

Opstaan daarna. Naar de keuken lopen en de kom afspoelen. Water over zijn handen.

Is het moment aangebroken?

Hij vermant zich en loopt naar het raam. Kijkt. Van bovenaf kijkt hij naar beneden. Onbeweeglijk. Kaarsrecht.

Hij ziet dat de boom alweer kaler is geworden. Hij telt blaadjes, zonder geluid. De boom beweegt, overgeleverd aan de wind. (Rustig blijven, denkt hij.)

De wolken gaan snel. Ze zijn donker en zwaar. Hij wacht tot de regen komt. Hoe lang?

Hoort de wind door het glas van het raam heen, de sponning trilt soms even.

Hij ziet mensen onder hem haastig over straat lopen, ineengedoken. Voorovergebogen fietsers. Auto's die van regenwater kleine golven maken. Hij registreert de buitenwereld. Ze overspoelt hem.

Genoeg!

Hij wendt de blik naar de kale muur die schilderswit is. Op de muur verschijnt de hand van Pake.

Hij is weg...

Voelt de hand van Pake weer om zijn kinderhandje, hoort zijn klompjes tikken op de klinkers, de stem van zijn moeder wegstervend. Hij geeft zich over aan de geur van pruimtabak. Aan rare woorden die boven zijn hoofd gesproken worden. Andere woorden dan zijn vader en moeder gebruiken, hoewel Pake die ook kent. Pake wijst onderweg dingen aan en zegt daarbij alles dubbel. Hij zegt het na.

Bloem – Blom

Vogel – Fûgel

Boom – Beam

Steen – Stien.

Het geeft hem het idee dat alles in twee verschillende bewoordingen bestaat.

Zelfs ‘adem’. *Siken*.

De hand van Pake, vol kloven en haartjes, is zijn reddingsboei in een overweldigende wereld. Voor even. De hand wordt steeds groter, dwingender. Hij doet pijn. Wie hield wie vast? Wie viel als eerste? Door wie?

STOP.

Hij vecht om de muur weer schilderswit te krijgen. Het lukt. Het lukt hem de laatste jaren altijd. Grote moeheid is de prijs die hij daarvoor betaalt. Maar hij

mag niet gaan liggen. Vanavond pas. Zijn werk is: niet te gaan liggen voor het tijd is.

Geduld.

Staan blijven, zijn. Daar draait alles om. Staan blijven. Zijn. In zijn adem leven.

Er komt een moment dat hij aan tafel gaat zitten. Dan drukt hij het knopje van het koffiezetapparaat in. Niet eerder. Luistert naar het borrelende geluid. Hij ziet het donkere water langzaam stijgen. Hij ruikt de geur van sterke koffie.

Dan pakt hij zijn schrift en het potlood.

Schrijft 'adem' en zo verder.

Zo zit mijn zoon daar aan zijn tafel. Op een stoel, in een woonkamer van een appartement, zeshoog. Een kale woonkamer (op de verhuisdoos in de hoek na), met grijs beton om op te lopen. Witte muren waarop van alles kan gebeuren. Er zijn drie openingen in de woonkamer. Eén opening gaat naar de hal om bij de wc en de douche te komen, en bij een andere kamer; die is dicht, ongebruikt lijkt het. En dan is er nog de ruimte waar zijn tweepersoonsmatras ligt – op de grond – met daarop een dekbed in een gladgestreken overtrek. De derde opening van de woonkamer, links van waar hij zit, leidt naar een keukentje. Daar staan

blikken ravioli, pakken muesli en pakken houdbare melk. De lege pakken zijn platgeslagen, alle leven is eruit. De blikken staan opgestapeld – de lege met de bodem naar boven – als in een kermistent wachtend op de stoffen ballen die ze omver zullen gooien.

Zo zit mijn zoon daar aan zijn tafel. Druk schrijvend, het haar alweer zichtbaar op zijn hoofd. Een hoekig hoofd, huid strak over de kaken gespannen, ogen samengeknepen om het licht te kunnen verdragen. Lippen getuit. De hand beweegt, het lichaam nauwelijks. Benen keurig als een winkelhaak neergezet. Zevenenveertig jaar. Denkend over wat adem is.

Het schrijven stokt. Hij komt los van het papier. Hij kijkt naar de muur. Zijn ogen bewegen rustig. Het zou heel goed kunnen dat hij nu in zichzelf aan het praten is, over wat hij heeft opgeschreven. Teverdenheid overheerst, maar de aarzeling blijft of hij de adem in woorden heeft kunnen vatten.

Dan staat hij op. Strekt de benen, loopt alsof hij danst. Misschien danst hij ook wel. Hij blaast onder-tussen zijn adem uit, met nadruk, misschien een beetje overdreven, totdat zijn kaken pijn doen. Hij wil zijn adem voelen, er niet achteloos aan voorbijgaan.

Waarom, is zijn vraag, gaat iedereen voorbij aan het feit dat hij ademt? Waarom is er geen eerbied voor

adem in het dagelijks leven? Waarom wordt adem zo onverschillig aanvaard?

Hij zal het zijn aanstaande vrouw straks vragen als ze komt eten. Maar hij stelt haar bezoek nog even uit.

Omdat het koud is in de kamer kan hij zijn adem zien als hij hem uitblaast. Hij ademt uit op het raam en ziet het effect. Daar wordt hij vrolijk van. Het kan best zijn dat er een glimlach op zijn gezicht verschijnt. Adem omgezet in materie. Gestolde tijd. Geen gekke gedachte!

Hij gaat weer op zijn stoel zitten en kijkt voor zich uit, geen idee hoe lang. Het is niet eens zeker of hij kijkt, want er is bijna niets om naar te kijken. Behalve dan een verhuisdoos met *Van Daele* erop. Plus een tafel met daarop een kam, een potlood, een schrift, een zakmes, een puntenslijper, een nagelschaartje, een houten kruis en een koffiezetapparaat met onaange-roerde koffie in een glazen pot.

Ziet hij beelden? Achter zijn huid, met ogen die naar binnen kijken? Ze zijn niet te delen, al heeft hij het een tijdlang geprobeerd. Met mij, met Edith, zijn moeder, of – zolang hij dat toestond – met Martha, zijn zusje.

Nu alleen nog, op dit moment in het verhaal, met haar, zijn aanstaande vrouw. Als ze komt.

Hij voelt hoe zijn moeheid bezit van hem neemt.
Nooit rust.

Geduld.

Het licht is veranderd. Het is grijs aan het worden,
schemer.

Hij loopt naar de keuken. Hij telt de blikken ravioli.
Nog een paar weken, dan is ‘meneer mijn vader’ er
weer. Dat stelt hem gerust, want hij hoeft zich dus
nog niet op zijn bezoek voor te bereiden. Hij hoeft
nog niet naar beneden om de kaart uit de brievenbus
te halen. Zij kan nog rustig komen eten, als hij wil dat
ze komt.

Hij pakt zijn bord en zijn lepel. Opent een blik. Doet
een deel van de inhoud op zijn bord. Geel en rood
kleuren het wit. Hij kijkt ernaar. Pakt een groot glas
van het aanrecht en vult het bij de kraan met water.
Drinkt het in één teug leeg. Likt zijn lippen af.

Dan loopt hij met het bord en het blik naar de tafel.
Trekt zijn stoel als een ober naar achteren en gaat
zitten.

Al snel staat hij weer op.

Zegt: Daar ben je! Je ziet er moe uit. Maar je weet
dat ik dat mooi vind. Hoe was het op het werk? Nou,
mijn dag was ook zwaar, als je er geen bezwaar tegen
hebt dat ik het gesprek meteen overneem. Eigenlijk

zou ik graag over gewone dingen willen praten. Heb jij een voorstel? Is praten over adem niet gewoon? Hoe bedoel je, is het vandaag weer je ademdag? Gaan we zo beginnen, mijn geliefde? Denk na voor je wat zegt, anders voel ik me alleen. En ik voel me uitsluitend alleen als er iemand om me heen is die me niet begrijpt. Alleenzijn heeft dus niets te maken met jezelf, maar altijd met een ander. Word je daar stil van? Mooi, dan kan ik wat eten. Neem ook wat.

Hij neemt een hap van de ravioli en schuift met de andere hand het blik naar het midden van de tafel.

Hoe staat het met onze huwelijksdag? Het wordt tijd dat we trouwen, je hebt vastigheid nodig. De verhuisdoos staat klaar. Kijk maar, daar. Het is allemaal niet veel werk, het inpakken. We zijn hier zo weg. Hoezo twijfel je? Ik heb een vrouw nodig, dat hoort bij mijn leeftijd. En we wachten al zo lang met het zetten van de stap. We hoeven er toch niet elke keer over te praten? Het is al lang geleden beslist dat wij bij elkaar horen.

(Rustig blijven, zegt hij tegen zichzelf.)

Ik zag dat het stormde vandaag. Hoe was het buiten? Ik zie aan je haar dat de wind erdoorheen is gegaan. Ik luister. Ik kan wel over gewone dingen praten. Als jij me maar vertrouwt.

Het bord is leeg, het blik ook. Rode strepen van de tomatensaus kleuren het wit van het bord. En een deel van de saus is achtergebleven in het blik. Dit is altijd een moeilijk moment. Want hij wil met zijn vingers de sausresten aanraken. Maar hij dwingt zich om op te staan en loopt naar de keuken. Daar spoelt hij het bord af en reinigt hij het blik. Rood gekleurd water over handen. Hij kijkt ernaar tot het in de afvoer is verdwenen. Dan keurt hij het bord en het blik en bergt ze weg. Vervolgens pakt hij de koffiepot en giet de koffie in de gootsteen. Ook het bruine vocht kijkt hij intens na. Vult daarna de kan weer met vers water en vult het apparaat op de tafel. Gooit het gebruikte koffiefilter weg in een vuilnisbak, plaatst een nieuwe in het koffiezetapparaat en strooit nieuwe koffie in de filter. Ritmisch.

Hij merkt dat het donkerder is geworden in de woonkamer. Buiten is wat licht van de straatlantaarns. Hij gaat naar het raam.

De boom waarnaar hij kijkt is zwart geworden, glimmend van het regenwater. Vogels bewegen in de takken. Op straat danst een plastic zak op de wind. Botst tegen een fietsklem, komt even op adem, rolt dan verder, hangt om een lantaarnpaal, rukt zich los, ontsnapt en laat zich verder dragen op de wind. Ver-

dwijnt uit zijn zicht. Hij ziet het allemaal. De gedachte die hij heeft: Zo moet God staan aan het einde van de dag.

Hij registreert hoe laagje na laagje duisternis op hem valt. Er zijn zoveel kleuren zwart. Nog één blik naar buiten, de maan is nu slechts een geelwitte streep.

Hij gaat naar de wc, ontdaadt zich, veegt zich af. Trekt door. Kijkt ook nu.

Hij loopt naar zijn matras en begint zich uit te kleden. Hij legt zijn kleren op de grond, netjes opgevouwen. Slaat het dekbed open en gaat liggen. Hij sluit zijn ogen en concentreert zich op zijn adem. Zo gaat het alle dagen.

Alle dagen zijn er één.

